

IX. Военно управление.

За войската въ стара България ни даватъ, макаръ и откъслечно, сведения византийски, арабски и западни лѣтописци. У славянскитѣ племена на полуострова, заселени въ разни времена, имало войска, сжщо както и у първобългаритѣ дошли съ Аспаруха. Славянски заселения отъ втория периодъ (VI. и VII. в.) сж ставали съ въоръжена ржка — *manu militari*. — Тѣ воювали съ византийскитѣ войски, обсаждали малки и голѣми градища-крепости, много пжти ги превземали съ пристѣпъ. Идиличнитѣ сведения за кротостъта и мирния характеръ на славянитѣ не се оправдаватъ отъ положителнитѣ сведения. Славянската воинственостъ и даже жестокостъ въ нѣкои случаи се проявявала въ време на война, както и у другитѣ тогавашни народи.

Войската на старобългаритѣ е била предимно, ако не изключително, конница. Обратно е било съ войската на славянскитѣ племена. Следъ основаването на българската държава (679), ако е имало постоянна войска, това е било въ малкъ мащабъ, около княза (хана). По-късно тази войска се свиквала обикновено при нужда и доставяла отъ „владалцитѣ“, „владащи“ прониярски боляри, зависими, полунезависими, но всѣкога подчинени и които сж били длъжни по възприетъ редъ, много разпространенъ въ феодалнитѣ времена на срѣднитѣ вѣкове, да доставятъ на суверена известенъ брой, поддържани, обличани и често пжти водени и командувани отъ тѣхъ ратници. При „голѣмитѣ войни“ — „велика войска“, особено тази военна тегоба на владалци и „прониярски боляри“, е била смѣтана за толкозъ задължителна, че народнитѣ пѣсни възпѣватъ героини дъщери, които отивали на бой, преоблѣчени, за да отговарятъ на бащинитѣ си задължения. Войска имало народна и наемна, особено въ време на второто българско царство. Отъ „Отговоритѣ“ на папа Николая I, на ЗСЛ и други домашни и чужди източници, ето какви подробности се знаятъ по този предметъ.

На въоръжението и на конетѣ владѣтельтъ и неговитѣ воеводи обръщали много голѣмо внимание. Преди да се встѣпи въ сражение ставалъ грижливъ прегледъ на оржжието. Неизправнитѣ били строго наказвани. Който подиръ направения позивъ — кличъ или кликъ — не се е явявалъ въ своята часть, особено князь, воевода, боляринъ, имотътъ му се конфискувалъ и той се предавалъ на смъртъ.

Бойнитѣ коне били подъ особени грижи и храна. Тѣ не били яздени въ мирно време и пасѣли по тучни пасбища. Кражбата на таквизъ била смѣтана за квалифицирана и наказвана съ по-тежко наказание, отколкото кражбата на обикновенъ конъ или друга кражба.

За облѣклото и въоръжението на войника — конникъ и пешъ — може да се заключава по изображенията на сждоветѣ — отъ българското съкровище, намѣрено въ Маджарско, отъ „Менологията“ на императоръ Василия II и отъ по-късния Ватикански ржкописенъ старобългарски лѣтописъ (хроника) на Манасия: тамъ конницитѣ на Крума, носятъ калпакъ, кожухъ съ тѣсни ржкави, черенъ коженъ ремъкъ съ жълти чапрази, пржчици и тѣсни беневреци (панталони). О ремъка е окаченъ ножъ въ ножница, рогче и кожена кесийка (несесеръ). Нѣкои военни началници носѣли шлемове и щитове.

Най-обикновеното въоръжение е било копие, лжкъ, стрела, мечъ (ножъ). Тази простота въ въоръженията скоро се измѣнила подъ силното влияние и заемкитѣ отъ Византия, които донасяли военнопленнитѣ и забѣгвалитѣ въ българския лагеръ византийци, араби и др. При Крума и особено при